

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 9 februari 1897, kl. 4 e. m.

Utlåtande, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna.

(1:a U. A.)

1:o. Å denna hufvudtitel finnes i nu gällande riksstat anvisadt till årliga och ständiga utgifter:

för kongl. hofstaten	kronor 1,196,900: —
» » slottsstaten	» 123,100: —
	tillsammans kronor 1,320,000: —.

Häri har Kongl. Maj:t icke föreslagit någon ändring; och får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i riksstaten för år 1898 uppföra anslagen för kongl. hofstaten och kongl. slottsstaten med oförändrade belopp.

E x t r a a n s l a g .

2:o. Under återopande af det statsverkspropositionen bilagda statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 14 januari innevarande år har Kongl.

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 4 Saml. 1 Afd. 2 Häft. (N:is 2—4).

1

*Angående
yttre restaurering af
Stockholms
slott.
[1.]*

Maj:t föreslagit Riksdagen att å extra stat under denna hufvudtitel bevilja för yttre restaurering af Stockholms slott 500,000 kronor, att utgå under fem år, samt att deraf för år 1898 anvisa en femtedel, eller 100,000 kronor.

Vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t har statsrådet och chefen för finansdepartementet anfört, hurusom under åren 1894 och 1895, sedan å Stockholms slotts fasader anmärkts sådana bristfälligheter, att åtgärder syntes erforderliga till slottets bevarande från det förfall, som på grund af sagda bristfälligheter kunde befaras hota detsamma, med anledning häraf dels södra delen af inre borggårdens vestra fasad och dels södra fasadens midtelparti blifvit, hufvudsakligen i ändamål att pröfva materialiernas hållbarhet och utröna kostnaden för en slottets samtliga fasader omfattande grundlig reparation, försöksvis restaurerade, dervid så förfarits, att murytorna befriats från den gamla putsen och försetts med ny, med jernvitriol uppblandad puts samt sandstenspartierna förbättrats genom förvittrade stenars ersättande med nya och öfriga stenars renhuggning. Slottsintendenten E. A. Jacobsson, som den 8 december 1895 till Kongl. Maj:t afgifvit utlåtande i förevarande ämne, hade dervid tillika öfverlemnadt ett af beskrifning öfver erforderliga restaureringsarbeten å slottet samt kostnadsberäkningar med flera handlingar åtföljdt förslag till åtgärder för iståndsättande af slottets fasader, afseende restaureringsarbetets fullföljande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda försök.

På grund af Kongl. Maj:ts befallning hade sedermera ståthållareembetet på Stockholms slott anmodat förste intendenten A. T. Gellerstedt samt professorerna I. G. Clason, Julius Kronberg och grefve G. von Rosen att taga ofvan omförmälda, under åren 1894 och 1895 utförda restaureringsarbeten å slottet i betraktande äfvensom att derefter till ståthållareembetet inkomma med skriftligt utlåtande ej mindre öfver berörda arbeten, än äfven huruvida restaureringsarbetet borde nu fullföljas vidare och i sådant fall huruledes lämpligast borde förfaras. Efter det genom kompetenta personer utredning verkstälts angående dels möjligheten och vilkoren för affärgning af till ny putsning ifrågasatta ytor till likhet med angränsande putsytor och på sådant sätt, att den nya färgen icke komme att i framtiden undergå några väsentliga förändringar, dels ock angående frågan, huruvida den oljefärg, hvarmed sandstenen sedan äldre tider vore bestruken, kunde å den till utseendet friska stenen med fördel bibehållas, jemte i sammanhang härmed stående frågor, och dessutom försök anstälts att med olika medel borttaga den gamla å sandstenen befintliga oljefärgen, hade nyssbemälda för bedömande af ifrågavarande restaureringsfråga tillsatta sakkunniga nämnd till ståthållareembetet den 25 februari 1896 inkommit med det begärda utlåtandet,

till hvilket embete jemväl sju af hufvudstadens mera framstående arkitekter, efter anmodan, i ämnet afgifvit yttrande.

Ståthållareembetet hade derefter i skrifvelse till riksmarskalksambetet af den 5 mars nyssnämnda år anhållit, att sistbemälda embete måtte hos Kongl. Maj:t göra framställning om framläggande för Riksdagen af proposition om beviljande, för restaurering af Stockholms slotts samtliga fasader i enlighet med ett af ståthållareembetet i samma skrifvelse angifvet förslag samt förut omförmälda, af slottsintendenten uppgjorda arbetsbeskrifning och kostnadsberäkningar, af ett extra anslag å 557,000 kronor, att utgå årligen med 100,000 kronor under fem år samt år 1902 med återstoden, 57,000 kronor.

Af förenämnda till ärendet hörande handlingar framginge, enligt hvad departementschefen vidare meddelar, att i fråga om behofvet af en fullständig restaurering af slottets fasader och nödvändigheten af den gamla putsens å murytorna borttagande och ersättande med ny puts endast en mening gjort sig gällande, men att deremot olika åsigter uttalats dels i fråga om den riktning, i hvilken färgen å den nya putsen borde hållas, och dels rörande lämpligaste behandlingen af de delar utaf sandstenspartierna, hvilka, såsom mer eller mindre oskadade, kunde bibehållas. Flertalet af den sakkunniga nämndens ledamöter äfvensom slottsintendenten hade ansett, att den nya putsen borde gifvas en ljus färgton, liknande den å de redan restaurerade fasadpartierna använda, samt att nämnda delar af sandstenspartierna borde genom borstning eller, der detta visade sig icke till fyllest, genom renhuggning befrias från derå befintlig oljefärg. En af nämndens ledamöter, professor Kronberg, samt de i ärendet hörda sju arkitekterna hade deremot ansett, att den nya färgen å putsen så litet som möjligt borde avvika från den nuvarandes totalverkan samt att oljefärgen på sandstenen icke borde aflägnas, utan stenen endast försigtigt rengöras medelst borstar och vatten.

Ståthållareembetet hade i sin omförmälda skrifvelse till riksmarskalksambetet, med hufvudsaklig anslutning till flertalets i nämnden och slottsintendentens i ämnet uttalade åsigter, föreslagit följande förfaringssätt vid en blifvande iståndsättning af slottets fasader:

1:o) att all murputs skulle nedhuggas och ersättas med ny af bästa beskaffenhet och tillsatt med färger, som framdeles skulle bestämmas, under alla förhållanden i en ljus färgton;

2:o) att all skadad sandsten skulle ersättas med ny sten, med undantag af sådan, som företedde mindre brister, hvilka utan olägenhet kunde repareras;

3:o) att alla af jern eller plåt utförda byggnadsdelar skulle ersättas med andra af sten;

4:o) att all oljefärg skulle borttagas medelst renhuggning eller borstning, på sätt i ståthållareembetets skrifvelse närmare angåfves;

5:o) att de af tegel murade listverken skulle nedtagas och utföras af sandsten, i den mån detta svåra och dyrbara arbete kunde verkställas, med rättighet för ståthållareembetet att häröfver närmare bestämma; samt

6:o) att alla större listverk, fönsteröfverstycken m. m. skulle beläggas med blyplåt.

Sedan öfverintendentsembetet i skrifvelse den 24 mars 1896 hemställt, att för det dåvarande allenast den åtgärd beträffande slottets restaurering måtte vidtagas, att något mindre, relativt sjelfständigt parti af detsamma blefve i enlighet med af ståthållareembetet afgifvet förslag iståndsatt, genom hvilket tillvägagående först nödig erfarenhet syntes embetet kunna vinnas, huruvida vid arbetets fullföljande en eller annan mindre förändring i arbetsplanen lämpligen borde vidtagas, hade, på grund af Kongl. Maj:ts befallning, enligt öfverintendentsembetets förslag sådant försöksarbete å riksmarskalksflygeln blifvit under 1896 års sommar och höst utfördt. Vid arbetets verksställande hade förefintlig sandsten dels renhuggits, dels tvättats med såpa och lut, dels ock torrborstats, hvarvid utrönts, att, jemte det att tvättning icke vore att förorda, renhuggning icke syntes behöfva ifrågakomma i den utsträckning, som tidigare antagits, utan i flera fall torde kunna med fördel ersättas af torrborstning. För erhållande af den ur olika synpunkter lämpligaste fasadfärgen hafva fyra olika prof härå utförts; och har dervid en något rödare färg än den å inre borggårdens vestra fasad försöksvis anbragta visat sig vara att föredraga.

Efter ifrågavarande arbetens afslutande har öfverintendenten H. Zettervall, som anmodats att under arbetenas gång öfvervaka desamma, efter fullgjordt uppdrag intygat, att icke allenast arbetena blifvit på ett särdeles förtjenstfullt sätt utförda, utan äfven de dervid använda metoderna synta vara fullt ändamålsenliga för åstadkommande af slottets fullständiga återställande och komplettering.

Sedan de i restaureringsfrågan förut hörde sakkunnige blifvit af ståthållareembetet anmodade att taga i skärskådande de afslutade restaureringsarbetena å riksmarskalksflygeln, anförde intendenten Gellerstedt samt professorerna grefve von Rosen och Clason — professor Kronberg hade af sjukdom varit hindrad närvara — i gemensamt afgifvet yttrande, att de, efter noggrann undersökning och ingående öfvervägande, funnit ifrågavarande arbeten vara med sådan omsorg, ändamålsenlighet och pietet genomförda, att de i allt väsentligt och tillämpligt borde kunna tjena såsom rättesnöre för den restauration af Stockholms slotts yttre, som vore afsedd att under närmaste tid få bragt till verkställighet; och förklarade sig desse sakkunnige

allenast vilja såsom sin mening i detalj uttala, att det syntes dem, som om allestädes, der tvekan kunde komma att uppstå, huruvida huggen sten skulle rengöras medelst omhuggning eller borstning, företräde borde lemnas åt sistnämnda förfaringssätt.

Riksmarskalksemetbetet anmodade härefter ståthållareembetet att, för nedbringande i någon mån af de uti förenämnda af ståthållareembetet den 5 mars 1896 afgifna förslag till fullständig yttre restaurering af Stockholms slott beräknade kostnaderna, låta med stöd af den under restaureringen af riksmarskalksflygeln vunna erfarenhet i afseende på arbetsmetod uppgöra ny kostnadsberäkning samt dermed jemte uppgift om arbetstiden och sättet för disponerande af ett eventuellt utfallande byggnadsanslag till riksmarskalksemetbetet inkomma. Sedan i följd häraf ståthållareembetet uppdragit åt slottsintendenten att låta infordra förnyade anbud å arbetena i fråga, hade sådana inkommit dels från F. E. Nyman å 163,083 kronor 75 öre för mureriarbeten, dels ock från bröderna Gustafsson å 266,938 kronor 38 öre för stenhuggeriarbeten; och hade slottsintendenten i ett den 16 sistlidne november afgifvet yttrande meddelat, att för öfriga i sammanhang med slottsrestaureringen nödiga arbeten ett belopp af 69,977 kronor 87 öre kunde antagas vara till fyllest och att restaureringen för ty borde kunna utföras för en summa af sammanlagdt 500,000 kronor. För att med möjligaste visshet förekomma ett blifvande anslags öfverskridande, hade, på sätt slottsintendenten jemväl meddelat, med förbemälda yrkesidkare den skriftliga öfverenskommelse träffats, att desse iklädde sig skyldigheten att till högst de af dem uppgifna pris verkställa arbetena i deras helhet, hvarvid ståthållareembetet skulle ega rättighet att uppgöra särskilda kontrakt för hvarje fasad och dervid komma i åtnjutande af de prisnedsättningar, som möjligtvis inträffande billigare byggnadskonjunkturer kunde medföra.

Med godkännande af hvad slottsintendenten sålunda i saken åtgjort och anført, hade ståthållareembetet i skrifvelse till riksmarskalksemetbetet af den 18 sistlidne november förmått sig finna förenämnda till 500,000 kronor reducerade kostnadssumma fullt betryggande för den ifrågasatta restaureringens värdiga genomförande samt tillika, i enlighet med hvad slottsintendenten jemväl hemställt, såsom i högsta måtto önskvärdt uttalat, dels att restaureringen, i händelse anslag härför blefve beviljadt, måtte få taga sin början år 1898 och fortgå under fem år på det sätt, att under hvart och ett af de fyra första byggnadsåren en af slottets yttre fasader skulle iståndsättas och under det femte inre borggårdens fyra fasader samt så mycket, som kunde medhinnas å de två runda flyglarne vid högvakten, hvarefter arbetena skulle under det sjette året fullständigt afslutas, dels ock att till ståthållareembetets

förfogande måtte till arbetets drift för hvarje af åren 1898—1902 ställas ett belopp af 100,000 kronor.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 23 november 1896 hade riksmarskalksemetet förklarar sig för sin del på det varmaste instämma i och biträda hvad ståthållareembetet i dess sist omförmälda skrifvelse anført och hemställt, hvarigenom den förnämsta i hufvudstaden befintliga byggnad, börjad år 1690 och sålunda öfver 200 år gammal samt till större delen fullbordad genom svenska folkets offervillighet under flydda bekymmerfulla tider, skulle kunna för framtiden i värdigt skick bevaras.

Häröfver hade öfverintendentsemetet den 3 sistlidne december afgifvit inforrdadt utlåtande, deruti embetet erinrat, hurusom från sakkunniges sida icke mer än en mening gjort sig gällande beträffande den frågan, att ett numera så godt som oafvisligt kraf på en yttre restaurering af Stockholms åldriga konungaborg föreläge, för att hindra detta vårt lands främsta byggnadsverk från ett med hvarje uppskof allt mer hotande förfall; det vore allenast i fråga om sättet för restaureringsarbetets utförande, som i viss mån skilda åsigter yppat sig. Öfverintendentsemetet hade emellertid förklarar sig icke tveka att för sin del obetingadt förorda den lösning af förevarande betydelsefulla restaureringsfråga, som innefattades i de senast af ståthållareembetet å Stockholms slott framlagda förslag härför. Dessa förslags tillkomst hade nemligen föregåtts af de mest samvetsgranna forskningar och af upprepade, med obestriddig insigt och pietet verkställda försöksarbeten, som, efter att hafva underkastats kontroll och bedömande af särskildt tillkallade personer, hvilkas framstående fackkunskap måste tillmätas den största betydelse, tillvunnit sig deras gillande. I betraktande häraf och då ett genomförande af de nu föreslagna åtgärderna till förekommande af att Tessins genom fosterländsk offervillighet under flydda hårda tider fullbordade mästerverk skulle till följd af uraktlåten vård gå en omsider ohämbar undergång till mötes icke syntes öfverintendentsemetet vara möjligt utan påkallande af svenska folkets kraftiga medverkan, hade embetet funnit sig böra tillstyrka, det täcktes Kongl. Maj:t, med bifall till hvad riksmarskalksemetet i ämnet hemställt, föreslå innevarande års Riksdag att till yttre restaurering af Stockholms slott, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda, genom ståthållareembetets försorg upprättade förslag, bevilja erforderliga medel, hvilka, enligt embetets åsigt, lämpligen kunde, på sätt jemväl föreslagits, utgå under fem år, räknadt från och med år 1898, med en femtedel för hvarje år.

Vidkommande det belopp, som för ifrågavarande ändamål borde äskas, vore storleken af detsamma naturligen beroende på tillförlitligheten af de kostnadsberäkningar, som blifvit i ärendet förebragta. I fråga härom hade öfverintendentsemetet vitsordat de i sagda beräkningar förekommande, på

den, efter embetets mening, största möjliga lokal- och sakkännedom samt ovanligt omfattande försöksarbeten grundade utgiftsposternas fullständighet och lämplighet i afseende å sjelfva beloppen. Såsom en ytterligare betryggande omständighet hade embetet ansett derjemte böra framhållas, att de gjorda beräkningarna blifvit upprättade af vid de hittills utförda arbetena medverkande, såsom skicklige och erfarne allmänt erkände fackmän, de der — i afseende å de senast uppgjorda kostnadsförslagen — förklarar sig villige icke allenast att stå för de afgifna förslagen såsom anbud, utan äfven att låta underkasta desamma de beloppssminskningar, hvartill under arbetets gång möjligen inträffande billigare arbets- och materialpris m. m. kunde komma att gifva skäligh anledning.

Den på förenklade arbetsmetoder grundade nedsättning med fulla tio procent af den för arbetena i fråga ursprungligen beräknade kostnad kunde visserligen förefalla betydande, men härvid borde, enligt öfverintendents-embetets förmenande, tagas i betraktande såväl utsigten dertill, att framgent såsom hittills allt flera tids- och kostnadsbesparande arbetsätt borde under fortskridandet af arbetet kunna utfinnas, som ock den omständighet, att större vana och ökad erfarenhet väl i regeln plägade inverka i besparande riktning.

Med afseende å hvad öfverintendents-embetet sålunda i fråga om kostnadsberäkningarna anfört har embetet funnit sig kunna och böra hemställa, att det belopp, om hvars anvisande för ifrågavarande ändamål framställning kunde komma att hos Riksdagen göras, måtte af Kongl. Maj:t bestämmas till de senast afgifna kostnadsberäkningarnas slutsumma, eller 500,000 kronor.

Den i ämnet gjorda utredningen ansåge departementschefen hafva på bindande sätt ådagalagt, att fasaderna å Stockholms slott befunde sig i ett sådant skick, att en skyndsam och genomgripande restauration af desamma vore nödvändig för att bevara slottet från förfall. Att den omfattande och kostsamma beskaffenheten af den erforderliga restaurationen helt och hållet utslöte möjligheten, att kostnaden för arbetet skulle kunna bestridas af det å första hufvudtiteln uppförda anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kongl. hofven upplåtna byggnader, vore enligt departementschefens mening uppenbart. Vid sådant förhållande återstode endast att vädja till Riksdagens offervillighet, och han kände sig så mycket mera förvissad derom, att en sådan vädjan icke skulle blifva obesvarad, som Riksdagen, hvilken vid många tillfällen visat sitt intresse för bevarandet af vårt lands historiska byggnader, säkerligen icke komme att låta detta intresse svika, då frågan gälde det betydelsefullaste bland dem alla, ett byggnadsverk, hvars åstadkommande med rätta betraktats som ett nationelt storverk och hvars bevarande i värdigt skick därför borde ligga ättlingarne till dem, som under

en af de bekymmerfullaste tiderna i vår historia mäktade bringa detta verk till stånd, varmt om hjertat.

Då behovet af en yttre restaurering af Stockholms slott synes utskottet vara ådagalagdt och åtgärder vidtagits, hvarigenom härför beräknade kostnadsbelopp icke skola komma att öfverskridas, har utskottet funnit sig böra tillstyrka Riksdagen att bevilja det af Kongl. Maj:t för ändamålet äskade belopp samt att häraf på extra stat för år 1898 anvisa 100,000 kronor. Deremot har utskottet icke funnit, att i detta fall särskilda anledningar betinga, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, det beviljade beloppet nu beslutes att utgå under vissa år, hvarigenom följande Riksdagars bestämningsrätt. komme att blifva bunden med afseende å storleken af de belopp, som af dessa Riksdagar kunna anses böra för ändamålet anvisas.

Utskottet hemställer därför,

att Riksdagen må för yttre restaurering af Stockholms slott bevilja 500,000 kronor och deraf på extra stat för år 1898 anvisa 100,000 kronor.

Stockholm den 9 februari 1897.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Bil. Litt. A.**Tabell öfver ordinarie anslagen under riksstatens
Första hufvudtitel.**

1897 års riksstat anslår:			Förslag till blifvande riksstat:	
Anvisning i kontant.		Kongl. Hof- och Slottsstaterna.	Anvisning i kontant.	
Kronor.	ö.	Kongl. hofstatsanslagen.	Kronor.	ö.
748,000	—	Kongl. Maj:ts hofhållning	748,000	—
192,000	—	Hans Kongl. Höghet Kronprinsens hofhållning och handpenningar för Hennes Kongl. Höghet Kronprinsessan	192,000	—
26,000	—	Hans Kongl. Höghet Hertigen af Vestergötland	26,000	—
26,000	—	Hans Kongl. Höghet Hertigen af Nerike	26,000	—
28,000	—	Hennes Kongl. Höghet Hertiginnan af Dalarne	28,000	—
56,400	—	För underhåll och vård af möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kongl. slotten	56,400	—
45,000	—	Kongl. hofstallets utfodring	45,000	—
22,500	—	Polis-, lys- och renhållning vid kongl. slottet och Arfprinsens palats	22,500	—
3,000	—	Rosersbergs slott	3,000	—
50,000	—	Ved och kol för de kongl. hofven	50,000	—
S:gr	1,196,900	Säger	1,196,900	—
		Kongl. slotten.		
63,000	—	Reparationer å Stockholms slott med flera för de kongl. hofven upplåtna byggnader	63,000	—
11,250	—	Brandväsendet och yttre lyshållningen vid kongl. slottet och Arfprinsens palats	11,250	—
24,600	—	Drottningholms slott	24,600	—
5,000	—	Gripsholms slott	5,000	—
8,250	—	Ulriksdals slott	8,250	—
8,000	—	Haga lustslott och park	8,000	—
3,000	—	Strömsholms slott	3,000	—
S:gr	123,100	Säger	123,100	—
S:a	1,320,000	Summa	1,320,000	—

Bil. Litt. B.**Tabell öfver extra ordinarie anslag under riksstatens
Första hufvudtitel.**

	Kronor.	ö.
För yttre restaurering af Stockholms slott	100,000	—